

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽYDO
BIBLIOTEKA

mpkslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985
GEGUŽĖS MĖN. 18 d. / MAY 18, 1985
PART TWO - Nr. 98(20)

Šiame numeryje:

Poezijos dienos Chicagoje.
Iš Antano Baranausko, Walt Whitmano, Henriko Nagio ir Liūnės Sutemos poezijos.
Apie „Mankurtą“ — svetimžodį, įėjusį į gyvąją mūsų kalbą krašte.
Operos raketa kyla aukštyn — keli žodžiai apie šių metų „Don Carlo“.
Žmogus, nešęs žmogui ir tautai prisi-kėlimo viltį — knyga apie kun. Alfonsą Lipniūną.
Šiometinis pavasaris Antrame kaime.
Chicago teatrose.

Apie „Mankurtą“ — svetimžodį, įėjusį į gyvąją mūsų kalbą krašte

Yra tokia literatūrinė atsiminimų knyga, kuri pažįstama visiems slavistams. Tai Gregori Svirski *A History of Post-War Soviet Writing: the Literature of Moral Opposition* (1981). Joje pasakojama tokia istorijėlė.

Vienu metu Sovietų Rašytojų rūmuose maišėsi vienas poetėlis — Svetlovas — pragyvenęs iš vertimų, kuris buvo prasimanęs gudru žaidimėli. Atsivertęs stambų Sovietų Sąjungos rašytojų biografinį žinyną, jis provokuodavo savo pašnekovą atspėti, ar jis žinąs bent vieną puslapį išvardintų autorių, ir ką tasai parašęs. Jei jo auka sugebėdavo tai padaryti, Svetlovas jį apdovano-davo dešimčia gramų vodkos. Jei ne, žaidimo partneris privalėdavo statyti Svetlovui šimtagramį. Kadangi tame žinyne suminėta per 8000 pavardžių, savaime suprantama, kad Svetlovas nelikdavo nė dienele blaivias.

Jei patys rašytojų draugijos nariai nesuivaiko savo tarpe, ko norėt iš eilinių žmonių. O dar labiau iš užsieniečių, nemokančių rusų kalbos. Jiems lieka vien vertimai, o jie nebūtinai reprezentuoja tai, kas meniškai brandu ir savita. Nors, ačiū Dievui, dabar užsienį pasiekia vis daugiau ir daugiau savilaidos leidinių.

RASA IESMANTAITE

tovo atveju. Juo labiau nelauktu ir džiuginančiu, kai pagalvoji, kad tai mažos tautos sūnus. „Natsmenas“ (natsionalnoie menčinstvo“), kaip ten sakoma.

Cingis Aitmatovas (gimęs 1928 m.) — kirgizas, rašęs rusiškai. Jam buvo ketveri metai, kai klajoklių Kirgizijoje buvo įvesta rašyba. Jei per tokį trumpą laiką išaugo tautoj rašytojas, kurio kūriniams žavimasi užsieny, tai nemažas laimėjimas. Tačiau, pasak Gregori Svirskio, Aitmatovas lygiai taip pat nekenčia-mas kirgizų, kaip rusų. Kodėl — Svirskis nepaaiškina. Gal kirgizams jis įsipyko, kad rašo rusiškai. O rusam tuo, kad yra valdžių glostomas, kad Chruščiovo ir Brežnevo „protėgė“, laikomas ki-tiems pavyzdžiu. Kad yra Lenino premijos, Valstybinės premijos laureatas, Socialistinio darbo herojus. Kad pasirašė šmeižtu prieš Solženiciną raštą. Už visus tuos dalykus. Gal dar ką.

Gimė Aitmatovas Sekerio „kišliake“. Centrinės Azijos nau-sėdijoje, netoli Kinijos sienos, ir užaugino jį senelė ir teta, dvi berastės moterys, nes jo tėvų numerino 1937 metais kacetė. Šiaip jo tėvai, ypač motina, buvo apsišvietę žmonės, spėję jam per-teikti nuovoką apie rusų literatū-rą. Vėliau, daug vėliau, 1971 metais, kalbėdamas penktajame rašytojų suvažiavime ir atsaky-damas į priekaištus, kad kai kurie autoriai nukrypę nuo socialistinio realizmo doktrinos, Aitmatovas išreiškė savo pagarbą tam kultūriniam kraičiui tiesiais žodžiais: „Mano svajonė yra išvysti mūsų spaudos puslapiuose pasakojimą, kurį perskaitęs ne-begalėčiau naktį užmigti. Buvo laikai, kai tokie dalykai pasi-taikydavo dažnokai. Tai būdavo, kai rašė Gorkis, Čechovas, Buninas ir Kuprinas“...

imantriau, subtiliau. Atseit, turime jo atveju dviejų kultūrų sintezę, nors jaunystės kūryboj dar gausu publicistinio prado. Tempimo literatūros ant stalini-nio kurpaliao.

Siužetinė medžiaga sudaro persilaužimo iš klajoklinės sistemos į kolektyvinį ūkį problemas, mokytojo darbo aukš-tinimas, karo iššauktos traumos, moters teisių musulmonų visuomenėj gynyba. Gėrio ir blogio galynejimasis, pirmajam neiš-vingiamai paimant viršų. Nors nebūtinai turime „happy end“.

„Džamilios“ pasakojimas, kuris išgarsino Aitmatovą tiek namuos, tiek užsieny, vis vien parodo autoriaus drąsą kalbėti apie moters teisę į asmeninę laimę. Iš viso pirmuosiuo kūriniuos centre figūra būna moteris. Tuo laikotarpiu Aitmatovas rašo kirgiziškai. Taip pat vertia į rusų kalbą tiek savo paties, tiek draugų kirgizų kūrinius.

Surinkti į rinktinę „Povesti gor i stepi“ (Kalnų ir stepių apy-sakos), tie pirmieji kūriniai laimi autoriui 1962 metais Lenino premija. Bet tikrasis pripa-žinimas įvyksta 1966 metais, kai už parašytą jau rusų kalba apy-sakaitę — „Proščai, Gulsary“ (Sudiev, Gulsarai) jis gauna SSSR valstybinę premiją. Juo labiau, kad netrukus tas veikalas ekra-nizuojamas. Aptinka skaitytojai jame autoriaus sugebėjimą iš-vesti trafaretinių situacijų, nu-valkiotų charakterių, randa lyrišką braižą, ir, savaime aišku, kirgizinę buitį. Egzotiką, jei taip norit. Grigori Svirskis įrikiuoja Aitmatovą į „derevenščikų“ — kaimo rašytojų — gretas, čia pat pažymėdamas, jog jam asmeniškai labiau patinka Borisas Mo-žajevnas („Iš Fiodoro Kuzkino gyvenimo“).

Su ta etikete būtų galima sutikt. Iš tiesų Aitmatovo personažai apskritai paprasti, nesudėtingos psichologijos žmonės. Galima sutikt su egzotiškumo prieskoniu taip pat, nes, bent pradžioj, legen-dinis elementas įpinamas atkiš-tinai, kaip iliustracija. Ilgainiui tačiau susidaro nauja amalgama. Visų pirma Aitmatovo apysakai-čių ilgis pailgėja. Jų koloritas daros nitresnis, tragiškesnis. Vandenskyros linija būtų „Belyj parokhod“ (1970), pasirodęs žurnale „Novyi Mir“ ir „Rannie

Kertinė Parastė

Poezijos dienos Chicagoje

Pesimistai ne kartą liūdnei linguoja galvomis, tardami, kad nieko amžino gyvenime nėra, ypač išeivijoje. Viskas atrodo vienadieniška, viskas praeina, nutolsta... niekam tad ir nereikia skirti kokios nors ypatingesnės reikšmės. Ir dar tokiam efemeriskam dalykui — poezijai!

Bet argi poezija yra tik lengvai dingstantis ryto rūkas, tik akia apgaunantis dykumos mirazas ir nieko daugiau? Kaip tada su mūsų Donelaičiu, su Baranausku, Maironiu? Kaip su Lietuvoje leidžiamais dešimties tūkstančių poezijos knygų tiražais? Kaip su išeivijos poezija, kurios rinkiniai Lietuvoje nusirašinėjami ir eina iš rankų į rankas? Argi tai akivaizdžiai nerodo, ką reiškė ir ką reiškia mūsų tautai ir mūsų kalbai lietuviškoji poezija. Ir kuo šiandien būtume be jos? Be tos ne kartą tvirtinės auditorijos, nebūtų to kultūros vartotojų subtiliausio sluoksnio, kuriam poetinis žodis yra ir dvasios atgaiva, ir tautos žingsniai pasaulio kultūros vieškely, ir dieviškoji kalbos komunikacija su visata.

Suprantama, tokiam kultūriniam elitui reikia ir atitinkamo lygio programos. Reikia kiekvieną kartą taipgi ko nors naujo, nematyto, nekartoto. Reikia bent programos struktūroje ir jos atlikime staigmenos. Ar šiemet viso to bus?

Šita prasme jau buvo tėsėta nemažai metų. Reikia tikėtis, kad ne prasčiau, o gal net geriau bus ir šiemet. Vien į

programą pažvelgus, masina daug kas.

Štai Poezijos dienų Chicagoje pirmasis vakaras — gegužės 24 d., penktadienis. Įvadiniamie žodyje Kazys Bradūnas trumpai prisimins didžiojo mūsų poeto Antano Baranausko 150 metų gimimo sukaktį praeities ir dabarties kontekstuose. Po to girdėsime Antano Baranausko poezijos rečitalį, parengtą ir atliekamą Algirdo T. Antanaičio ir žodžio mene kūrybingai besireiškiančių jo dukrų: Guodos, Gailės ir Indrės.

Tos dienos vakaro programos antroji dalis skirta amerikiečių poezijai. Gyvena-me aukštos kultūros krašte, kurio poezija taipgi yra pasiekusi pasaulinių aukštumų. Apie amerikiečių poezijos raidą bei pobūdį žodį tars dr. Violeta Kelertienė. Taipgi bus proga išgirsti aktorių reči-tojamus tokius ryškiuosius šio krašto poetus: Henry Wadsworth Longfellow, Walt Whitman, Edgar Allan Poe, Emily Dickinson, Robert Frost, Carl Sandburg ir Archibald MacLeish. Jų eileraščiai čia skambės ne tik originalo kalba, bet ir Bern. Brazdžio-nio, A. Vaičiulaičio, T. Venclivos, H. Nagio, A. Nykos-Ni-liūno, A. Tyruolio ir kt. vertimuose į lietuvių kalbą. Todėl bus ypač įdomu išgirsti, kaip vienaip ir kitaip skamba tokie išskirtiniai amerikie-tiškos klasikos eileraščiai kaip Egar Allan Poe „Annabel Lee“ ar Carl Sandburgo „Chicago“. Amerikiečių poezijos rečitalį atliks aktoriai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butėnas.

O šio poetinio savaitgalio antroji diena — gegužės 25, šeštadienis — dedikuojama Henriko Nagio ir Liūnės Sute-mos kūrybai. Tai akcentas broliui ir seseriai. Neprisime-nui, ar kurioj kitoj literatūroj šitai būtų pirmaeiliai poetai brolis ir sesuo. Liūnė Sute-ma — lemontiškė, tai beveik čekigietė, o Henrikas Nagys (Nukelta į 2 psl.)

Antanas Baranauskas

Iš „Anykščių šilelio“

*Ai siaudžia gražiai miškas, ne tik kvėpia gardžiai,
Siaudžia, ūžia ir skamba linksmai, dailiai, skardžiai.
Vidunaktį taip tyku, kad girdi, kaip jaunas
Lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas;
Girdi, kaip šakom šnibžda medžių kalba šventa,
Kaip žvaigždėlės plevena, gaili rasa krinta.
Dėl to ir širdy visos pajautos nutilsta,
Ramiu tykumu, malda dūšia dangun kilsta.*

*Ai būdavo, būdavo iš mūsų šilelio
Didžiausio patogumo, gražaus ramumėlio!
Ė tas visas ramumas po lietuvių dūšias,
Lyg lygumoj vėjelis po žoleles trąšias,
Plaukydamas lingavo, tamsiom vilniom tvino, —
Dažnai miške lietuvis, ko verkia, nežino.
Ė tik junta dažniausiai, kad širdis neskaužia,
Ė tik pilna pajautų labai ramiai griaužia;
Ir lyg rasos žemčiūgais gausiai atgaivinta,
Ir lyg rasa per veidą asarėlės krinta.
Paskum ilgai krūtinėj šilės kvėpuoja;
Atsidusus krūtinėj lyg giria linguoja.
Lyg tartum ramumas taip dūšion įsilinko,
Kad net dūšia kaip varpa pribrendus nulinko.
Iš to, matai, asaros ir atsidusimas,
Iš to šventos pajautos, iš to giesmės imas.*

M. K. Čiurlionis (1875-1911) Miškas (1907)

Antano Baranausko 150 metų gimimo sukaktį paminėti šių metų Poezijos dienos Chicagoje gegužės 24 d. (penktadienį) skirta pirmoji programos dalis: Kazio Bradūno įvadinis žodis ir Antano Baranausko poezijos rečitalis, parengtas ir atliekamas Algirdo T. Antanaičio ir jo talkininkų. Programa vyks Jaunimo centro kavinėje, pradžia 8 val. vak.

svaizūdybė. Girdi, šių trūkumų neatperkančios vaikos, kupinos lyriškumo paslėptos scenelės, nes perdem vyrų vaikus būties beviltiškumas. Žodžiu, ne daug trūko, kad „Baltas garlaivis“ būtų apšauktas antisovietiniu disidentu, „otšėpanco“, kūriniu. Iš dalies tie priekaištai buvo pagrįsti. Savaime aišku, būtis apšyme jokio „juodinimo“ nebuvo. Apsakos personažai gyvi, tikri žmonės. Bet apysakoj aiškiai girdėti autoriaus protestas prieš tai, ką rusai vadina (bent vadino Pasternakas, Tolstojus) „pošlost“. Prancūzai ir anglosakai prisipažįsta turį vargo rasti tam terminui atitikmenį. Neabejotinai lietuvių kalboj jis būtų, tik šiuo metu nerandu. Sakykim, kad tai liguistas, piktdžiugiškas polinkis profanuoti, kas kitiems šventa ir brangu. Ir to nuodo, įsi-metisio į gyvą visuomenės kūną, pėdsakai apysakoj meistriškai perteikiami, nes joje vaizduojamas vaiko pasaulio susi-kirtimas su suaugusiųjų „verty-bėmis“.

Tas vaikas, pusiau pamestinukas, auga Centrinės Azijos gūbrynuose, skurdžiam kaimelyje prie kalnų už alkū-nės, pas dėdę ir senelius. Jo tėvas sukūrė naują šeimą ir plaukioja garlaiviu toli horizonte, per žiūronus matomam ežere. Niekas to vaiko nemylti, išskyrus senelį Mamūną. Jis jam užtvėnkė upėj užtėkį maudytis, jis nupirko veršeniukę. Jis jam pasakoj kirgi-zų legendas. Mėgiamiausia yra apie visa ko pradžią. Apie elnę devyniaragę — Maralų Motiną, kuri išgelbėjo kirgizų gentį, kai ją buvo išplovę priešai, ir buvo telkė tik vienas berniukas ir mergaitė, išsislapstę miške. Maudydamasis upėj, vaikutis dažnai pasvajoja, kaip būtų gera pavirsti žuvimi ir nuplaukt pas tėvą prie balto gar-laivio ežere.

Senelis su žentu nesugyvena. Žentas yra miško sargu. Atseit, (Nukelta į 2 psl.)

Apie „Mankurtą“

(Atkelta iš 1 psl.)

Aitmatovas būtų vien harmonizavęs mažų tautelių — kirgizų, kazakų, sorozekų — tautosakinį krautį, įvilkęs jį, kaip sakoma, „iš puošnų literatūrinį rūbą“, kaip kad išdabino kadaise Vincas Krėvė „Dainavos šalies padavimus“, ir išleides atskira knygele, vargu ar tos legendos, su visu bylinišku skambesiu, veiktu nūdienio skaitytojo vaizduotė. Operuodamas, tačiau, legendų įtarpais „Ilgoj dienoj“, Aitmatovas sugeba suteikt savo kūrinii polifoninį skambėjimą, poli-semijos, daugiareikšmiškumo platumas. Bent paskatą skaityto-jui suvokti, kad ne viskas religio-ji, orientalinėj pasaulėjautoj, islamo maldų tekstuose, legendose yra atgyvenos, animistinių ar aplamai religinių „prietarų“ atmatos. Kad (pasinaudojant vėl kita sena kliše) „kur buvai tu žmogau, kai Aš tvėriau pasauli-ji?!” (Jobo knyga).

Kaip minėjom, Aitmatovas gana anksti yra ėmęs pritaikyti savo apsakymus scenai bei ekranui ir tie įgūdžiai pastebimi knygos sąrašoj. Scenų kaitoj, kurių vienos vyksta prosceniume, kitos užsibėbia scenos gilumos „kubuose“. Pačios fabulos trukmė — vos viena diena. Jos metu laidotuvių procesija keliauja per tyrus, kad spėtų grįžt atminams prieš saulėlydį. Bet pagrindinis veikėjas Burano Jedigėjus nukeliauja tos išvykos metu mintimis į dešimtmečių praeitį, o legendų įtarpai nukelia skaitytoją į šimt-mečių glūdumą. Pagaliau, kaip Solženicino apsakyme, toji diena yra kažkuo, kas nepasibaigė, kas stovi čia pat, visą laiką, dabar.

Nors išviršiniai, bent iš pirmo žvilgsnio, romanas atrodo padrikas ir skaitytoją blaško autorias šuoliai į fantastiką, intrigos įtampa nesilpnėja. Viena techniška priemonė palaikyti dėmesį Aitmatovas naudoja dažnų leitmotyvų pakartojimus. Panašiai kaip filmuose muzikines interliudijos, čia nuolatos kartojami tie patys trumpi skirsnėliai arba sakiniai kaip, pvz.: „Traukiniai tuose kraštuose ėjo iš rytų į vakarus ar vakarų į rytus“, arba: „Ir plaukė Žemė pati sau viena“.

Nesinorėtų teigti, kad tokie dalykai yra kažin kokios naujovės ir kad „Ilga kaip šimtmečiai diena“ yra novatoriškas, avangardinio sukūrimo kūrinys. Faktiškai, to priedainio kartojimas atrodo kartais kažkas panašiau į skambutį teatre, skelbiantį, kad vaidinimas tęsiasi toliau. Bet tai pabrėžia taip pat ir kūrinio ritmišką. Suteikia „Ilgai dienai“ simfoninės suitos, perpintos tautosakiniais motyvais, skambesį. Lyriškumą. Turtingą spalvomis raštą, nors apskritai liekama realistinio romano rėmuose. Tenka pabrėžti, kad pažintinė prasme „Ilga diena“ nenusi-kalsta sovietinės tikrovės lakavimu, falsifikavimu.

Panašiai kaip „Baltajam gar-laivyje“, veiksmo vieta — tyrlau-kių plotai kažkur Centrinėj Azi-joj. Tik dar gūdesni, dar labiau išdege. Pasimetus gelžkelio tarp-stotė. Klimatas ten pasibaigė: sėtinis: baises sausras, pusny-nai, žiemos su speigais. Aitmatovui prireiks sukurti daug scenelių pavaizduot, kaip grumias vargšai jo žmonės su viso-mis tomis nelaimėmis, kartais susipykdami, bet nepalūždami dvasia. Bet dar dažniau jis išsąjys tą buitį stebėtinu lakoniškumu ir jėga:

„Orai kaip sorozekuose laikėsi kuo puikiausiai — rudas ruduo, kaip duonos pluta. O paskui žiema atslinko. Prisnigo staigiai. Irgi gražu, balta balta pasidarė aplinkui. Ir per didingą baltą tylą juodu siūleliu driekėsi gele-žinkelis, o juo, kaip visada, ėjo traukiniai. Ir prie to eismo tarp-sniego gūbrių glūdojo mažutė gyvenvietė — Buranly-Burano tarpstotė. Keletas namukų ir visa kita... Žmonės, pravažiuojantys pro šalį, iš vagonų perleisdavo ją abejung žvilgsniu, gal akimirka ir atbusdavo jų sirdyse gailėstis vienišiams tarpstotės gyventojams...“

Tačiau nereikalingas buvo ta-sai akimirkos gailėstis. Geri metai buvo buranliečiams, jei neminė-sim nežmoniško vasaros pragaro, bet tas jau buvo praėityje. O apskritai gyvenimas, visur po truputį, pagirgždėdamas, grįžo po karo į savo vėžes... Ką ypačiai brandu ir nelaukta

Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos dalis po poeto Antano Baranauško paminėjimo. Viso šio vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

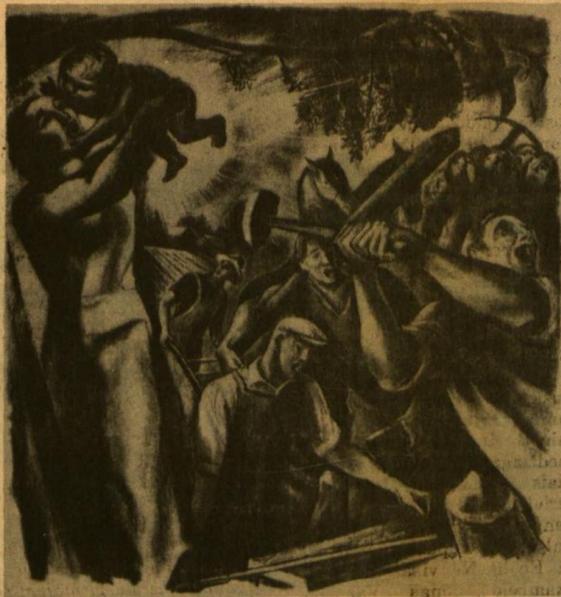
Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

Lewis C. Daniel piešinys — Walt Whitmano poezijos iliustracija. Apie amerikiečių poeziją šių metų poezijos dienos. Chicagoje gegu-žės 24 d. (penktadienį) kalbės dr Violeta Kelertienė. O žymiuo Amerikos poetų kūrybos reitalą anglų kalba ir vertimuose į lietu-vių kalbą atliks aktorai Jūratė Jakštytė ir Eugenijus Butenas. Tai bus antroji to vakaro programos Jaunimo centro kavinėje pradžia 8 val. vak.

Walt Whitman

Girdžiu Ameriką dainuojant

Girdžiu Ameriką dainuojant, daugybę choratų girdžiu, Girdžiu mechanikus, linksmai, stipriai šūpaujant kiekvieną traukiant,

Dailiųjų uždainuojant savo, kai jis matuoja lentą arba siją, Girdžiu dainuojant laivininką apie tai, kas jojo valtįje o garlaivio blikty denio vyruko balsas,

Girdžiu dainuojant batsiuvį, kai sėdasi ant savo suolo, kepurninką, kai traukia atsištodamas, Ir medkirčio dainą, dainą jauno artojo ryto žingsniuos, apypietėje ar saulei leidžiantis,

Girdžiu žaviai dainuojant motiną arba prie darbo jauną žmogą, mergaitę prie skilbimo ar siubimo, Kiekviens dainuoja vis, kas jam ir jai priklauso ir niekam kitam,

Diena dainuoja, kas priklauso dienai — taip naktįje būrys, tvirtų ir draugiškų bičiulių, Plešia atvira burna stiprias, melodingas daktas.

Vertė Jurgis Bradūnas

sovietinio „persona grata“ kū-rinyje, tai, kad aplamai visoj kny-goj nemėginama pagyventi sovie-tinės tikrovės lezginų šokiais. Ir miestuose, ir tuose pralekiančiuose traukiniuose gyvenimas ne-kazin koks. Vienu metu Jedigėjui tenka ten būti: „Vaziavo bendra-me vagonė. Daug visokių žmonių keliavo, su šeimosim, su vaikais, su nešvingiama kelionės buitimi, baltakės tvaiku, pakrikais vaikš-čiojimais, su kortom iki apkvai-tio, ir moteriškom, prislopintom išpažintim viena kitai apie ne-lengvą gyvenimėlį, apie vyrų gir-tavimus, apie vedybas, laidotuves... Žmonės vaziavo toli. Ir kartu su jais vaziavo visa, kas grumia jų kasdieninį gyvenima...“

Romanas prasideda žinia, kad pasimirė vienas stotelės gy-ventojas, pilkas žmogelis — Ka-zangapas, išdirbęs lygiai 44 metus toj tarpustotėj. Pradėjys dirbt, „kai dar nebuvo nei siurbli-nės, kai vandenį vežiojo cisterna visai savaitėi, kai nebuvo valy-tuvų ir kelią tekdavo nukasti per-pugus. Bet traukiniai vis ėjo ir kelias buvo jiems parengtas“.

Kazangapas-ata buvo taip pat šauniu žmogum, priglaudusiu Burano Jedigėjų, tuomet kontu-zytą; taip pat mokytoją ir kitus. Kadangi vėlonies noras buvo būti palaidotu senovinėse, gar-bingose sorozekų kapinėse, ro-mano pagrindinis veikėjas, Burano Jedigėjus, organizuoja laidotuves į tą legendinę Ana-Bejitą vietovę. „Mes turim pra-nešti kiekvienam“, sako jis žmonai, „o kas plūsis, tegul plū-tasi. Sakyk, kad aš liečiau ža-dinti. Reikia sąžinę turėti“. Pats daug pergyvenęs, Burano Jedi-gėjus, vis dėlto tiki sąžinės buvimu. „Taigi, tas ir yra. Turta iš tavęs atims — neprazūsi, pra-gyvensi. O jei siela liks sutrypta, to niekuo neišgydysi“. Ir neklys-ta. Jam pavyksta prikalbinti

vyrus. Netgi gauna traktorių ir ekskavatorių, kad spėtų grįžt namo atminams, kuriuos ruošia moterys. Vienintelis žmogus, su kuriuo jam tenka susikurst, yra iš miesto atvažiuojęs vėlonės sūnus Sabi-žanas. Mokytas žmogus, užaugęs internatuose, jis su panieka žvelgia į varguolių sorozekų tra-dicijas. Kodėl nepakast čia pat? Kam vargintis? Didžiudamas savo išsimokslinimu, jis net ima rėžt tarpustotės gyventojams šnekas apie technologijos pažangą. Apie „fluidus“, kuriuos netrukus paleisą mokslininkai, idant reguliuotų viską, įskaitant ir lytinius santykius, taip tvarky-dami protingai, niekam nepa-stebint, skruzdėlyno rimtį ir susi-klusimą.

Mokslų neragavusiam Burano

Jedigėjui draugo geradariio mirtis sukelia visai kitą minčių srautą. Jam netgi atrodo, kad draugo siela spėjo pereiti į tyrlaukių lapūkštį, šmirinėjantį palei bėgius. Žmogaus būties pras-mingumo, Tvėrėjo problemos yra išlikusios jo asmenybės dalimi.

Galvodamas apie tai, Burano Jedigėjus kartojo mintyse pri-nirštą maldą — tikrinosi nu-siūtytą žodžių tvarką, gavinio tūsliau atmintyje į Dievą nu-keiptų minčių eilę, nes tik Jis vienas, nežinomas ir nematomas, galėjo suderinti žmogaus sąmonė-ję nesuderinamus dalykus — pra-džią ir pabaigą, gyvenimą ir mirtį. Tam turbūt ir buvo kuria-mos maldos. Juk Dievo nepriš-kuksi, nepaklausi jo, kodėl, girdi, Tu taip sutaisi, kad reikia gimti ir mirti. Taip gyvena žmogus nuo to laiko, kai gyvuoja pasaulis — nesutikdamas taikstosi. Ir tos maldos nepakitusios nuo auo dienų, jos vis apie tą patį — kad nemurėtų be reikalo, kad rastų paguodą žmogus. Bet žodžiai tie, nušlifuoti per tūkstantmečius, kaip auksu luitai — paskutinieji iš paskutiniųjų žodžių, kuriuos privalo išartiti gyvasis prie miru-siojo. Tokios apeigos.

Ir galvojo jis dar apie tai, kad vis vien, ar yra Dievas pasaulyje, ar Jo visai nėra, bet prisimena žmogus jį dažniausiai tuomet, kai labai prisireikia, nors ir negerai taip daryti. Dėl to tikriausiai ir sakoma — netikintis neprisimena Dievo, kol galvos nesuskauda. Taip yra ar ne taip, bet maldas vis dėlto mokėti reikia.

Ziūrėdamas į savo jaunuosius bendrakelionius — traktoriuose, Burano Jedigėjus — nuosirdžiai krintosi ir galėjosi — ne vienas iš jų nemoka jokios maldos. Kaipgi jie laidos vienas kitą? Kokiąs žodžiais palydės į pasku-tinį žmogaus žingsnį, nebūtin? „Sudie, drauge, neužmiršim tavęs“. Ar dar kokiu nors pai-stalu?

Kartą pasitaikė jam dalyvauti laidotuvėse srities mieste. Atsi-stebėti negalėjo Burano Jedi-gėjus — kapinėse viskas lygiai taip pat kaip kokiam nors susi-rinkime: priešais numirėlį karste kalbas sakė iš popierių oratoriai, ir visi šnekėjo vis tą patį — kuo jis buvo, kokias pareigas ėjo, ir kaip dirbo, kam tarnavo ir kaip tar-navo, o paskui sugrojo muziką ir kapą užvertė gėlėmis. Ir ne vienas iš jų neištaikė progos pasakyti ką apie mirtį, kaip tai pasakyta maldose, apvainikuojančiose visą, ką nuo amžių žmogus žino apie tą būties ir nebūties kaitą, tarsi niekas iki tol pasaulyje nebūtų miręs ir po to niekas neturėtų mirti.

Šitie apmąstymai linguojant ant išdabinto kupranugario Kara-naro (labai svarbus romano personažo) ir sudarys knygos „tirščius“. Burano Jedigėjui prisimins daug dalykų iš to, kas per-gyventa drauge su Kazangapu. Kaip ko nepatruko, dirbdama už du, jo žmona Ukubala, kaip atsi-kėlė mokytojas, veliau suimtas, apkaltintas nacionalizmu už tai, kad rašė savo atsiminimus ir mokė vaikus sorozekų legendų. Kaip ėmė zlytioti Kazangapu jam dovanotas veislinis kupranugaris Karanaras. Kaip jis pats, Burano Jedigėjus, buvo pasi-retęs ir ėmęs sėlioti neblogiau už Karanarą, kai išmlyėjo išvežto mokytojo žmoną ir užmiršo Ukubala.

Tuos atsiminimų fragmentus

perkerta (iš pradžių skaitytojiui atrodo nei iš šio, nei iš to, dirb-tinai, kol praregi ryšį) šalutinė intriga. Didžiųjų galybių, ameri-kiečių ir sovietų, įsteigtos erdvėje kosmonautų bazės istorija. Iš tos kosmonautų stoties nelaukta dingsta be žinios abiejų galybių kosmonautų grupė. Jie vėliau atsisaukia iš galaktikos, iš Beta Pictoris ar kitos sistemos, praneš-dami, kad jie suėję į kontaktą su mūsų planeta pralenkusia civili-zacija. Sugebancia pramatyt eko-logines katastrofas ir t.t. Jie siū-los būti tarpininkais užmegst diplomatinis ryšius. Bematant tarp žemės galiūnų užverda visokios viršūnių pasitarimai. Bet žmonija dar nepribrendusi to-kiam žingsniui. Nusprendžiama paaukoti savo likimui įkaitus — kosmonautus. Žemės planeta at-sako į iššūkį visuotina kosmo-dromų raketų mobilizacija:

„Laineriai pakilo labai sek-mingai, nors laivas ir suposi. Vienas iš jų pasuko link San Francisco, kitas į priešingą pusę — link Vladivostoko.“

Skalaujama aukštybių vėjo, plaukė Žemė amžinu savo ratu. Plaukė Žemė... Tai buvo maža smiltelė, neišmatuojamoje Vis-atos begalybėje. Tokių smiltelių pasaulyje buvo didžiulė daugybė. Bet tiktai joje, Žemės planetoje, gyveno žmonės. Gyveno kaip galėjo ir kaip mokėjo ir kartais pagauti smalsumo, mėgino aiš-kintis, ar nėra dar kur kitur panašių ir juos būtybių. Ginčijosi, kūrė hipotezes, išsilaiipo Mėnu-lyje, siuntinėjo automatinius įrengimus į kitus dangaus kūnus, bet kiekvieną sykį su kartėliu įsi-tikindavo, kad niekur Sauleis sis-temos aplinkoje nėra nieko pana-šaus ir juos, nėra iš viso jokios gyvybės. Paskui jie tai užmirš-davo, ne tas rūpėjo, ne taip lengvai sekėsi jiems gyventi ir su-tarti, o ir duonai kasdieninei pasi-tiekti reikėjo daug triūso... Daugelis iš viso manė, kad ne jų čia reikalas. Ir plaukė Žemė pati sau viena...“

„Ir plaukė Žemė savo ratu, ska-laujama aukštybių vėjo“ — tą priedainį Aitmatovas pakartos kaip leitmotyvą daugelį kartų, norėdamas pabrėžti nūdienio robotizuoto, kompiuterizuoto, įtikėjusio į „fluidų“ naudą, žmo-gaus menkystę. Jo bukumai ir-timo kančiai. Itin sumaniai jis jį panaudoja scenoj, kai Burano Jedigėjus sielvartauja sužinojęs, kad išvažiavo mokytojo našlė:

„Ir plaukė Žemė savo ratu, ska-laujama aukštybių vėjo. Plaukė aplink Saulę ir, sukdamasi apie savo ašį, nešė ant savęs tą valandą žmogų, klūpantį sniege, vidury apsnigto dykynės. Nei karalius, nei imperatorius, nei joks kitas valdovas, susikrėtęs, kad neteko valstybės ir valdžios, nepuštų ant kelių prieš margaji pasaulį su tokia neviltimi, kaip kad puolė Burano Jedigėjus tą dieną, kai išsiskyrė su mylima moterimi... Ir plaukė Žemė...“

Aitmatovo metaforos daugia-reikšmės. Leistina įžiūrėti daugy-bė paralelizmų. Sakysim, tarp kupranugario Karanaro genetinio unikumo ir vienintelės progos žemės gyventojams užmegzti nau-tykius su kitomis galaktikos pla-netomis. Galima įskaityti tarp eilučių užuominas apie Aralo jū-rės ekologinę katastrofą. Bet vienoj romano vietoj Aitmatovo kalba visai ne ezopinė. Ten, kur jis pasakoją legendą apie man-kurtą, pašovusį savo motiną.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

rečitaliui atskrenda iš Montrealio, iš Kanados. Tinkamas jų vakarui įvadas bus dr. Broniaus Vaškelio paskaita, tema „Pavasaris, poezija ir Lietuva“. Nemaža paskaitos dalis lies kaip tik Liūnės Sutemos ir Henriko Nagio kūryba.

Šias Poezijos dienas Chica-goje rengia Jaunimo centro moterų klubas. Programą organizuoja ir jai vadovauja Kazys Bradūnas. Viskas vyks jaukioje ir pavasariškai papuoštoje Jaunimo centro kavinėje. Ir gegužės 24 dieną (penktadienį), ir gegužės 25 d. (šeštadienį) programos pradžia 8 val. vak.

Tad 1985 metų Poezijos dienos Chicagoje visus kviečia, visų laukia ir visiems žada du reto įvairovės kultū-rinės gėlmės ir kultūrinės nuotaukos vakarus.

K. P.

O legenda apie mankurtą ir paukštį Donenbajų tokia. Buvo kažkada itin žiauri, nuožmi gen-tis, kuri nepasitenkindavo žudyti priešus ar padaryt belaisvius vergais. Jie juos užkankindavo mirtinai, įmovę galvas į džiūstan-čios kupranugario odos spaus-tuvus. Tie, kurie išlikdavo gyvi, praradavo atmintį:

„Mankurtas nežinodavo kas jis, kur gimęs ir augęs, kuo vardu, neprisimindavo vaikystės, tėvo nei motinos — žodžių, nesuok-davo savęs kaip žmogūkosios būtybės. Praradęs savojo „Aš“ supratimą, mankurtas ūkinio požiūriu turėjo daug pranašumų. Jis buvo tolygus bežadžiam padarui ir todėl absoliučiai paklusnus ir nepavojingas. Jis niekada negalvojo apie pabė-gimą. Kiekvienam vergvaldžiui baisesiausias dalykas — vergo maištas. Kiekvienas vergas — potencialus maištininkas. Mankurtas buvo vienintelė išim-tis šia prasme — jam iš esmės buvo svetimi kėsiai maištauti, neklausyti. Tokių troškimų jis neturėjo. Todėl nebuvo reikalo saugoti jį, laikyti sargybiniu, o to labiau įtartinėti jį turint kokių slapty ketinimų. Mankurtas, kaip šuo, pripažino tik savo šeimin-kinus. Su kitais jis nebendravo. Vienintelis jo noras buvo paten-kinti pilvo poreikius. Kitų rūpe-čių jis nežinojo. Užtat pavestą užduotį vykdėdavo akiai, uoliai, atkakliai... Pakalduo jį aprūpi-ti maistu, ir tuomet jis be pertrau-kos darbuodavosi sau žiema vasarą, nepaklaikdamas nuo su-laukėjimo ir nesiskųsdamas dėl ne-priteklų. Šeimininko paliepiamas mankurtui būdavo viskas.“

... Daug lengviau nukirsti be-laisvių galvą ar kaip kitaip su-žaloti, kad jis įsibaigintų, negu atimti iš žmogaus atmintį, sunai-kinti jo protą, išrauti pačias šaknis to, kas glūdi jame iki paskutinio atodūsio, kas visą gyvenimą yra vienintelis jo tur-tas, išnykstantis kartu su juo ir neprieinamas kitiems... Ne be reikalo juk Naimanė Ana, pakvėčius iš sielvarto ir nevilčios dėl mankurtu paversto sūnaus, rau-dėjo:

... Kai, draskomos skausmo, tavo kraujuotos dejonės dyku-moje aidėjo, kai tu rėkei ir blas-keis per dienas ir naktis ir Dievo šaukėsi, kai pagalbos tu laukei iš bergždžio dangaus, kai dusai nuo vėmalų, kūno kančios išversty, ir mėšle bjauriame raiteisi, tekanciamie iš traukulių perkrepto kūno, kai tu slopai toj smarvėj, iš proto eidamas, mūsų viebesio grauziamas, ar neprakeikė tu iš paskutinių jėgų Dievo, kam sut-vėrė Jisai mus visus Ju Paties apleistam pasauly?!”

Naimanė Ana suranda sūnų, paverstą mankurtu, pradeda raudą, „kurį iki šiol mena išma-ningi žmonės“ — „Aš vieniša kupranugarė, atėjusi paustyti kupranugario kaulio, prikimšio šiaudų“, bet niekas nejudina jos sūnaus mankurto. Pribaugintas vergvaldžių, jis ją pašauka.

... Naimanė Ana pasiviro ir pra-dėjo iš lėto kristi, graibstydamsi už kupranugarės kaklo. Bet pirma nuo galvos nulėkė balta skarelė, jį pavirto ore paukščiu, ir tas nu-skrido rykaudamas: „Prisimink, kieno tu? Kaip tavo vardas? Tavo (Nukelta į 3 psl.)“

Rodrigo — Algirdas Brazis (dešinėje) prisiekia (kairėje) Lietuvių operos „Don Carlo“ spektaklyje. Nuotrauka Eugenijaus Buteno.

Operos raketa kyla aukštyn

Keli žodžiai apie šiuo metų „Don Carlo“

MYKOLAS DRUNGA

Chicagos Lietuvių opera (dabar, išsikėlus į priemiesčius, oficialiai jau tik Lietuvių opera) — beveik kaip tas iš pelenų atgijęs feniksas. Prieš šiemetinius, balandžio 27 ir 28 d. praskambėjusius „Don Carlo“ spektaklius buvo pasklidę šnekos apie rimtus tų spektaklių ruošimo „eigoje“ iškilumus sunkumus. Atgarsiai iš balandžio 25 d. įvykusios generalinės repetitcijos nebuvo drąsinantys. Kad gandai turėjo šio tokio pagrindo, liudijo faktas, jog visuomenei iki pusės savaitės prieš spektaklius nebuvo pranešama, kad sekmadienį Rodrigo partiją (dainuojamą taktų atžvilgiu pačia ilgiausia) vietoj A. Brazio atliks amerikietis Clyde Crewey. Be to, dirva nuogastavimams sudarė žinymas ne tik, kad „Don Carlo“ yra viena pačių sunkiausių lig šiol mūsų statytųjų operų, bet kad jos sunkumai pirmiausia ir krenta kaip tik ant solistų pečių...

Ir štai — nežiūrint visų nuogastavimų — spektakliai praėjo sklandžiai. Solistų kolektyve nebuvo spragų. Choras (ypač mišrusis) skambėjo tvirtai, lygiai, sodriai. Vizualiniu atžvilgiu pastatymas tiesiog žibėto žibėjo puikiais kostiumais, didingomis dekoracijomis. Palyginus su praėjusių metų „Faustu“, „Don Carlo“ visa kuo rodė ne atžangą, o pažangą. Už tai Lietuvių operai ir negalima nesuukti — bravo!

Sias eilutes rašančiojo nuomone, „Don Carlo“ iš visų vėlyvesniųjų Verdi operų pati gražiausia. Ji, pvz., turi visą „Aidos“ majestotiškumą, dramatinę įtampą, emocinalumą — be „Aidos“ reksmingumo ir išviršinio blizgesio. „Don Carlo“ grožis reikalauja specialaus išsklaidymo; jis ne trykšta tiesiai į ausį, o beveik iš pasaly užvaldo sąmonę ir širdį. Tai dėl to, kad Verdi kokieje kitoje savo operoje neįkūnijo tiek intensyvaus muzikinio turinio tokiose paprastose, taupiose, subtiliose išraiškos formose. Platesnei publikai geriau pažįstama tik didžioji karaliaus Pilypo arija, tačiau visa opera persmelkta gilų patosą išskančių taurių melodingumu. Vargu ar jautresnis klausytojas pajęgtų atsisipirti Don Carlo-Rodrigo pirmojo veiksmo dueto, princesės Eboli ispaniškos meilės dainos, Don Carlo — karalienės Elizabetos dueto vienuolyno sode, Pilypo-Rodrigo dueto, Pilypo-inkvizitoriaus dueto, Pilypo-Rodrigo-Elizabetos-Eboli kvarteto karaliaus menėje, Eboli arijos, abiejų Rodrigo arijų kalėjime ir, galop, Elizabetos paskutinio veiksmo arijos grožybei, jeigu...

...Jeigu tos visos grožybės sklįstų iš pirmaeilųjų solistų lūpų. Čia ir glūdi „Don Carlo“ turto paslaptis: jis, tas turtas, atrakinamas tik gerais didelių muzikų balsais. O mūsų dainininkai, net ir pasamdytieji nelietuviai, nors davė viską, ką turėjo, neturėjo tiek, kad opera pilnai išsiskleistų. Tai viena priežastis, kodėl kai kam ji galėjo praskambėti net nuobodokai. (Tačiau nereikia užmiršti, kad net ir prie geriausių balsų vis atsiras tokių klausytojų, kuriuos „Don Carlo“ patrauks mažiau, negu kitos Verdi operos. Ne visiems tas rezervuoto intensyvumo stilius, kurį kažkas taikliai pavadino — „Verdi Rare“.)

Kita priežastis — paties dirigento Roberto Arūno Kaminsko vėsus temperamentas. Dramatinės eigos įtampai iš-

Princesės Eboli (Aldonos Stempuzienės) ir Karalienės Elizabetos (Nerijos Linkevičiūtės) pokalbis apie jų mylimą Don Carlo Lietuvių operos „Don Carlo“ spektaklyje. Nuotrauka Eugenijaus Butėno.

ryškinti būtų kai kur nepakenkę truputį greitesni tempai, daugiau ugningumo, mažiau metronominio vienodumo. Dirbant su brangų laisvalaikį aukojančiais mūsų mėgėjais ir pusiau profesionaliais, vadovo mokėjimas „nesijaudinti“ yra labai pagirtinas. Tačiau galutinio rezultato — muzikinės interpretacijos prasme, dirigento šaltumas yra dėlto lieka šaltumu...

Be to, Kaminskas taip stropiai rūpinosi solistais, jų naujai visą laiką lūpomis „išdai nuodamas“ žodžius, kad negalėjo pilnai atsidėti pagrindiniam dirigento tikslui — sutelkti visas pajėgas nuosekliam, koncentruotam, intensyviai muzikinės minties išvystymui. Jei vis tik tų pajėgų ansamblis skambėjo savo operoje neįkūnijo tiek intensyvaus muzikinio turinio tokiose paprastose, taupiose, subtiliose išraiškos formose. Platesnei publikai geriau pažįstama tik didžioji karaliaus Pilypo arija, tačiau visa opera persmelkta gilų patosą išskančių taurių melodingumu. Vargu ar jautresnis klausytojas pajęgtų atsisipirti Don Carlo-Rodrigo pirmojo veiksmo dueto, princesės Eboli ispaniškos meilės dainos, Don Carlo — karalienės Elizabetos dueto vienuolyno sode, Pilypo-Rodrigo dueto, Pilypo-inkvizitoriaus dueto, Pilypo-Rodrigo-Elizabetos-Eboli kvarteto karaliaus menėje, Eboli arijos, abiejų Rodrigo arijų kalėjime ir, galop, Elizabetos paskutinio veiksmo arijos grožybei, jeigu...

...Jeigu tos visos grožybės sklįstų iš pirmaeilųjų solistų lūpų. Čia ir glūdi „Don Carlo“ turto paslaptis: jis, tas turtas, atrakinamas tik gerais didelių muzikų balsais. O mūsų dainininkai, net ir pasamdytieji nelietuviai, nors davė viską, ką turėjo, neturėjo tiek, kad opera pilnai išsiskleistų. Tai viena priežastis, kodėl kai kam ji galėjo praskambėti net nuobodokai. (Tačiau nereikia užmiršti, kad net ir prie geriausių balsų vis atsiras tokių klausytojų, kuriuos „Don Carlo“ patrauks mažiau, negu kitos Verdi operos. Ne visiems tas rezervuoto intensyvumo stilius, kurį kažkas taikliai pavadino — „Verdi Rare“.)

Kita priežastis — paties dirigento Roberto Arūno Kaminsko vėsus temperamentas. Dramatinės eigos įtampai iš-

ninkų potencialą — rizikinga, nes jie turi įprotį vis mus nustebinti. Škart, tiesa, didesnių siurprizų nebuvo. Visi dainavo apytikriai taip, kaip buvo galima tikėtis. Grynai vokaliniai atžvilgiai ir vėl maloniai nuteikė titulinę partiją dainavęs Darrell Rowader — tyros intonacijos, šviesaus lyg trimito atspalvio tenoras, stipriai skambėjęs aukštutiniam registre (taip ir reikia į Stasio Baro mokasinus įstojusiam!), bet, deja, nesugebėjęs nei muzikiniu, nei vaidybinio požiūriu prisikasti iki toje rolėje slypinčios herojinės tragikos. Gaila! O Nerija Linkevičiūtė (Elizabeta), priešingai, atrodė žavėtinai (neveltai ją buvo įsimylėjęs ir tėvas, ir sūnus, o ir senelis, iš daugy sugrįžęs ir vienuoliu pasivertęs, vis šmėkliniuo kažkur po dvaro apylinkę) ir savo vaidmens interpretacinius vingius buvo iki smulkiausių niuansų išieškojusi, muzikinio meistriškumo atžvilgiu pralenkdamas visus kitus atlikėjus (išskyrus gal tik A. Stempuzienę). Bet jos vokalas buvo dvi-

prasmiskas: skambėjo kaip mecosopranas, gerai išmokęs sopraną partiją, bet ne kaip sopranas. Tai reiškia, kad aukštosios gaidos laikėsi lyg ir „ant garbės žodžio“: šiuose abiejuose spektakliuose, taip, jos „buvo“, tačiau neinspirodamos tikro pasitikėjimo, kad jos „bus“ ir kitą kartą. (Be to, iš kur per pastaruosius metus atsirado tas vibravimas?) Duokite jai tvirtesnes, laisvesnes, natūralesnes aukštas natas, ir Linkevičiūtė bus puiki Elizabeta.

Jau minėjom Aldonos Stempuzienės (Eboli) meistriškumą. Prie to reikėtų paminėti ir jos silpnėjančią medžiagą. Tą trūkumą ji visokiais dainavimo technikos „triukais“ dengė, bet nepriėmė. Duokite jai didesnį balsą, ir Stempuzienė bus puiki Eboli! Ne visai „formoj“ skambėjo Jonas Vaznelis (Pilypas), turbūt dėl netobulos fizinės savijautos. Tai tačiau netrukė jam labai stipriai pasirodyti ansambliuose, tik solinėse vietose, kur jo škart daugiau apsinėšęs balsas liko, taip sakant, nuogas, nepasiekta Vazneliui būdingo įspūdingumo. Jo bendrabalis Vytautas Paulionis iš visų vyriškių sukūrė patį spalvingiausiąjį charakterį — pykčių drebantį senį. Iki tikrai gero inkvizitoriaus jam truko dviejų dalykų: stipraus aukšto registro (kur sukaupta svarbi dalis partijos) ir geresnės (lietuviškos) tarties, ypač stovint prieš (ne: „prės“) karalių ir į jį svaidant bauginančius žodžius.

Rodrigo partiją pasidalinę Algidras Brazis ir Clyde Crewey buvo vienas kito visiškoms priešingybėms, ir tai ne tik išvaizda ar laikysena. Pastarasis žinoviškai išdainavo visas gaidas, kūrė kantileną, bet kas iš to, jei baritonas plonas, be šilko, aksomo ir vidurių? Pirmasis, kaip jam įprasta, tylesnes partijos vietas tik „sušnekėjo“, bet kai nutardavo klimaktinėse vietose ar šiaip ant išgesnių gaidų paleisti balsą, — tai sudrebindavo salės sienas. To mūsų publika ir laukė: tai bent dainavimas!

Mažesniųjų vaidmenų būryje negalima neiškelti Broniaus Maciukevičiaus (Vienulis-Imperatorius). Savo sodriu, plataus diapazono bosu jis (ypač sekmadienio spektaklyje) visai operai suteikė beveik tobulą pradžią ir pabaigą. Sakome „beveik“, nes norėjosi, kad jis pirmajame veiksmo dar ilgiau laikytų tos prašmatnios savo melodijos aukštąsias gaidas, tačiau dirigentas, gerai pažindamas savo dainininkų vokalo ribas, kaip tik čia pasirinko greitėlesnį tempą, idant Maciukevičius gražiai pasikeltų ir nepitrukęs kvapo sklandžiai nusileistų.

Ak, jei tų ribų nebūtų!... Bet jos visur yra: tik Metropolitan operos (su kuria Cicero miesto laikraštyje mūsų buvo suliginta) atveju jos žymiai platesnės, negu Lietuvių operos. Nemanytume, kad pastaroji nebegalėtų ligšiolines savo ribas nugalėti ir plėstis tolyn, stiebti aukštyn. Tam pagrindas juk yra: tvirtas entuziastų choras, disciplinuotas ir muzikalus meninis vadovas, ambicingas administratorius, o net ir lietuvių solistų pasirinkimas dar neturėtų būti išsekęs — kiek jų jaunų ir naujų vis pasirodo mūsų koncertuose...

Todėl nesibaimindami, o su didelio malonumo anticipacija laukiame ateinančių metų „Viliaus Telio“ — tikrai įdomaus ir reto paukščio operinėj padangėj! Lai skrenda su juo mūsų opera!

PATIKSLINIMAS
Norėčiau patikslinti savo straipsnį „Skulptoriui Vytautui Kašubai dailės premija“ (Draugo priedas, nr. 88 (18), 1985 m. gegužės mėn. 4 d.):

1. Vytauto Kašubos sukurtas Vilniaus universiteto 400 metų sukakties medalis nebuvo premijuotas tarptautinėje parodoje, Florencijoje. Individualūs kūriniai nebuvo premijuojami; jie buvo juro komisijos atrinkti atstovauti atskirų valstybių medaliai menui. Kašubos medalis buvo parinktas reprezentuoti JAV ir jo sukurtas medalis nuotrauka buvo išspausdinta šios parodos kataloge.

2. Dabartinis skulptoriaus Vytauto Kašubos darbas, apibūdintas kaip „siena“, yra dar neubaigtas darbas. Eskizai jam buvo pradėti 1983 metais, ne 1981, ir jo dalių dydžiai yra 22" x 15" bei 15" x 16".
Viktorija Matranga

prasmiskas: skambėjo kaip mecosopranas, gerai išmokęs sopraną partiją, bet ne kaip sopranas. Tai reiškia, kad aukštosios gaidos laikėsi lyg ir „ant garbės žodžio“: šiuose abiejuose spektakliuose, taip, jos „buvo“, tačiau neinspirodamos tikro pasitikėjimo, kad jos „bus“ ir kitą kartą. (Be to, iš kur per pastaruosius metus atsirado tas vibravimas?) Duokite jai tvirtesnes, laisvesnes, natūralesnes aukštas natas, ir Linkevičiūtė bus puiki Elizabeta.

Jau minėjom Aldonos Stempuzienės (Eboli) meistriškumą. Prie to reikėtų paminėti ir jos silpnėjančią medžiagą. Tą trūkumą ji visokiais dainavimo technikos „triukais“ dengė, bet nepriėmė. Duokite jai didesnį balsą, ir Stempuzienė bus puiki Eboli! Ne visai „formoj“ skambėjo Jonas Vaznelis (Pilypas), turbūt dėl netobulos fizinės savijautos. Tai tačiau netrukė jam labai stipriai pasirodyti ansambliuose, tik solinėse vietose, kur jo škart daugiau apsinėšęs balsas liko, taip sakant, nuogas, nepasiekta Vazneliui būdingo įspūdingumo. Jo bendrabalis Vytautas Paulionis iš visų vyriškių sukūrė patį spalvingiausiąjį charakterį — pykčių drebantį senį. Iki tikrai gero inkvizitoriaus jam truko dviejų dalykų: stipraus aukšto registro (kur sukaupta svarbi dalis partijos) ir geresnės (lietuviškos) tarties, ypač stovint prieš (ne: „prės“) karalių ir į jį svaidant bauginančius žodžius.

Rodrigo partiją pasidalinę Algidras Brazis ir Clyde Crewey buvo vienas kito visiškoms priešingybėms, ir tai ne tik išvaizda ar laikysena. Pastarasis žinoviškai išdainavo visas gaidas, kūrė kantileną, bet kas iš to, jei baritonas plonas, be šilko, aksomo ir vidurių? Pirmasis, kaip jam įprasta, tylesnes partijos vietas tik „sušnekėjo“, bet kai nutardavo klimaktinėse vietose ar šiaip ant išgesnių gaidų paleisti balsą, — tai sudrebindavo salės sienas. To mūsų publika ir laukė: tai bent dainavimas!

Mažesniųjų vaidmenų būryje negalima neiškelti Broniaus Maciukevičiaus (Vienulis-Imperatorius). Savo sodriu, plataus diapazono bosu jis (ypač sekmadienio spektaklyje) visai operai suteikė beveik tobulą pradžią ir pabaigą. Sakome „beveik“, nes norėjosi, kad jis pirmajame veiksmo dar ilgiau laikytų tos prašmatnios savo melodijos aukštąsias gaidas, tačiau dirigentas, gerai pažindamas savo dainininkų vokalo ribas, kaip tik čia pasirinko greitėlesnį tempą, idant Maciukevičius gražiai pasikeltų ir nepitrukęs kvapo sklandžiai nusileistų.

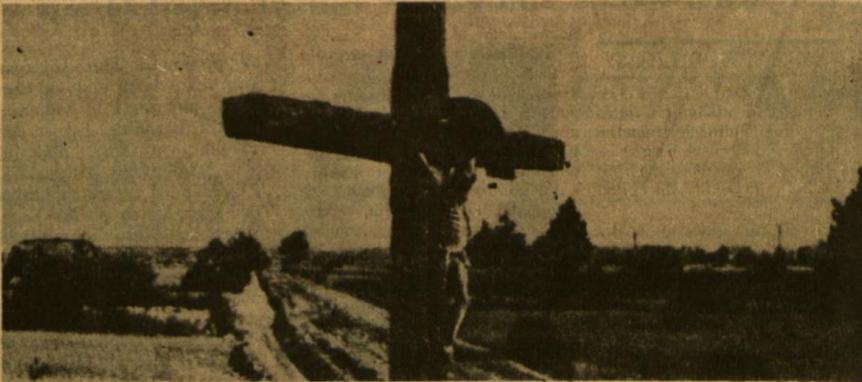
Ak, jei tų ribų nebūtų!... Bet jos visur yra: tik Metropolitan operos (su kuria Cicero miesto laikraštyje mūsų buvo suliginta) atveju jos žymiai platesnės, negu Lietuvių operos. Nemanytume, kad pastaroji nebegalėtų ligšiolines savo ribas nugalėti ir plėstis tolyn, stiebti aukštyn. Tam pagrindas juk yra: tvirtas entuziastų choras, disciplinuotas ir muzikalus meninis vadovas, ambicingas administratorius, o net ir lietuvių solistų pasirinkimas dar neturėtų būti išsekęs — kiek jų jaunų ir naujų vis pasirodo mūsų koncertuose...

Todėl nesibaimindami, o su didelio malonumo anticipacija laukiame ateinančių metų „Viliaus Telio“ — tikrai įdomaus ir reto paukščio operinėj padangėj! Lai skrenda su juo mūsų opera!

PATIKSLINIMAS
Norėčiau patikslinti savo straipsnį „Skulptoriui Vytautui Kašubai dailės premija“ (Draugo priedas, nr. 88 (18), 1985 m. gegužės mėn. 4 d.):

1. Vytauto Kašubos sukurtas Vilniaus universiteto 400 metų sukakties medalis nebuvo premijuotas tarptautinėje parodoje, Florencijoje. Individualūs kūriniai nebuvo premijuojami; jie buvo juro komisijos atrinkti atstovauti atskirų valstybių medaliai menui. Kašubos medalis buvo parinktas reprezentuoti JAV ir jo sukurtas medalis nuotrauka buvo išspausdinta šios parodos kataloge.

2. Dabartinis skulptoriaus Vytauto Kašubos darbas, apibūdintas kaip „siena“, yra dar neubaigtas darbas. Eskizai jam buvo pradėti 1983 metais, ne 1981, ir jo dalių dydžiai yra 22" x 15" bei 15" x 16".
Viktorija Matranga

Zemaitija senoje nuotraukoje.

Liūnė Sutema Ištraukos iš „Vendetos“

Aš turėjau gimti Korsikoje,
giminės kerštu pirmajam šauksme,
giminės keršto skoniu burnoj —
Aš turėjau gimti Korsikoje,
uolenų papėdėj,
apaugusioj krūmokšniais dygiais —
Ne Lietuvoj, po beržais svyruonėliais,
ilgesingai liūdinais...

Turėjau negimt, o esu —
Mano motinos angelas sargas
apsvaigo žydinčia liepa —
Tėvo — saujom skynė žiedus,
ŽEMAITIJOJE —
šimtmečiais teriotoje Žemaitijoje,
šimtmečiais iškentėjusioje Žemaitijoje,
šimtametei liepai žydint,
negalėjau pasirinkti:
būti ar nebūt —
šimtmečiais būsiančioje Žemaitijoje
esu —
ir girdžiu,
žaliam beržė gegė kukuoja,
ir jaučiu,
mano plaukus šukuoja

ne pirštai, pilni žiedelių —
apledėjusios šakos berželio,
šaudžiai rauna, šukuoja.

Beržo tošis ne degutui degti —
tesupleišėja ratų ašys,
neišveš manęs,
lieku čia —
ir ateisiu nakčia
sulos atsigerti,
kartu su beržu verkti
dar negimusio sūnaus —
Beržo tošis našlaitių godom godoti,
klajojančiom vėlėm nuraminti —
ne degutui degti, — ne.
Perdžiavę ratai laukia
ant klijimų ir lipose
gandry, kad krautų lizdus.

Liūnė Sutema savo kūryba skaitys šiuo metų Poezijos dienu Chicagoje antrosios dienos vakare (gegužės 25 d., šeštadienį) Jaunimo centro kavinėje. Iš brolio ir sesers reitalų atskrenda iš Montrealio, Kanados, taipgi poetas Henrikas Nagys. Jų abiejų reitalo pradžia 8 val. vak.

Apie „Mankurtą“

(Atkelta iš 2 psl.)

tėvas Donenbajus! Donenbajus!
Donenbajus!
... Nuo to laiko, sako žmonės,
sarozeukuose naktimis ėmė skraidyti Paukštis Donenbajus. Sutinėkėliauninką, paukštis Donenbajus skraido netoliese šaukdamas: „Prisimink, kieno tu? Kieno tu? Kaip tavo vardas? Tavo Tėvas Donenbajus! Donenbajus!“

Išiviuvi skaitytojui netenka aiškinti, apie kokius laukinės žuanižančių genties palikuonis kalba Aitmatovas šioje legendoje. Apie kokias kankynes. Nemažiau aiškios bus jam užuominos Raimalagos laisvės šauksme:

„Nuo juodų kalnų kai leisis bandos
Man rankas atriški, broli
Abdilchanai,
Nuo melsvų kalnų, kai leisis bandos,
Duok man laisvę, broli
Abdilchanai!
Niekad nē mintis man neatėjo,
Kad mane surišti sumanysi.
Nuo juodų kalnų, kai leisis bandos,
Nuo melsvų kalnų, kai leisis bandos,
Man rankas atriški, broli
Abdilchanai,
Aš sava valia paliksiu žemę!“

Kurio skaitytojo nepaveiks tų įtarų — legendų poetiškumas ir jėga. Aitmatovui būtų, tarsi, pretekstas parodyti už kokius nekaltus tekstus mokytoją Kutubajevą apkaltino už nacionalizmą ir numarino kalėjime. Bet Aitmatovas ir nemėgina dangstyti tų įtarų poetiškoms romane. Burano Jėdigejus, jodamas ant Karanaro, prisimena su visom smulkmenom mokytojo Kutubajevą bylą. Kaip jis bandė jį ginti prieš paukščiakį tardytoją, kaip vėliau trumpam pasijuto žmogumi mitingė:

„O paskui, mitingui baigiantis, kažkas užtraukė Internacionala. Jam pritarė keletas balsų, o po valandėlės visa minia, kaip vienas, giedojo po depo skliautais didįjį visų laikų himną, himną visų, kas tik buvo kada engiami (mūsų pabraukta). Niekumet dar nebuvo tekę Jėdigejui giedoti tokiam žmonių sambūryje. Tarsi banga pakėlė ir nunešė jį iškilmingas, išdidus ir drauge graudus suvokimas, kad jis — vienas

iš tų, kurie yra žemės druska ir prakaitas. O komunistų himnas vis augo, kilo, virė širdyje, kvėpdamas drąsą ir ryžtą apginti, įtvirtinti daugelio teisę daugelio laimę. Ir, kaip dažnai būdavo Jėdigejui didelio susijaudinimo atvejais, vėl pasivaideno jam, kad jis prie Aralo jūros. Ir ten sklاندė jo dvasia, kaip laisva žuvėdra, virš baltakarčių vilnių — alabašiu“. Burano Jėdigejui bent pavyksta, nuvažiavus į apskrities miestą, rehabilituoti Kutubajevą, idant jo vaikai nebūtų diskriminuojami.

Yra tankiam romano audinyje daug nepaprastai gražių scenelių, įtikinančių skaitytoją savo tikroviškumą kankynes. Nemažiau aiškios bus jam užuominos Raimalagos laisvės šauksme:

„Biz bizgoj, karagym. Ana Bejtkė želtęj turyr kaldy. Kalaj da bolsa, žardamdeš, karagym“ (Mes, tai mes, sūneli. Nepraleidžia mūsų j kapines. Padaryk ką nors, padėk mums, sūneli!) — tarė Jėdigejus, stengdamasis, kad ordinau nei krūtinės pakliūtų į akis jaunajam karininkui.

Leitenantui Inskybajevui tai nepadarė jokio įspūdžio, jis tik sausai kostelėjo ir, kai senasis Jėdigejus buvo beketinas vėl praneikti, šaltai įspėjo jį:

„Draugas pašalieti, kreipkitės į mane rusiškai. Aš asmuo, einantis tarnybines pareigas“, — paaiškino jis, rauddamas juodus antakius viršum žvaizdų akių.
... Juokinga ir apmaudu buvo jam dėl beprasmiškai aptaisyto kilimine gūnia su kutais Burano Karanaro — kam ir kuriam galui reikia to dabar! Tasi leitenantėlis Tanksybajevas, nepanoręs ar pabijojęs kalbėti gimtąja kalba — argi gali jis įvertinti Karanaro puošnumą? Juokinga ir apmaudu buvo Jėdigejui dėl nelaimingojo zento alkoholiko, kuris nē lašelio degtinės burnon nepaėmęs, važiuojo kračioje priekaboje, kad būtų greta mirusiojo, o dabar priėjo ir atsitoję šalia, sprendžiant iš viskilmingas, išdidus ir drauge graudus suvokimas, kad jis — vienas
(Nukelta į 4 psl.)

Henrikas Nagys

Svajonė

Norėčiau prisijaukinti sakalą,
pilką, išdidų paukštį,
aitvaro broli.

Norėčiau prisijaukinti sakalą
gintarinėm akim,
vienai vienintelei medžioklei,
kurios ilgėjausi visą gyvenimą.

Norėčiau prisijaukinti sakalą,
raibą poetų paukštį,
kad plūktų molio aslą,
atsiminimų gadyneį,
papuostų plačių
sparnų šešėliais.

Norėčiau prisijaukinti sakalą,
aitvaro broli,
išdidų, pilką paukštį
gintarinėm akim.

(Iš rinkinio „Broliai balti aitvarai“)

Telesoro Valiaus (1914-1977) medžio raižinys — Henriko Nagio poezijos iliustracija. Šių metų Poezijos dienu Chicagoje antrasis vakaras gegužės 25 d. (šeštadienį) skirtas brolio ir sesers — Henriko Nagio ir Liūnės Sutemos kūrybai. Abudu poetai skaitys Jaunimo centro kavinėje savo poeziją. Dr. Bronius Vaskelis kalbės tema „Pavasaris, poezija ir Lietuva“, liedamas taipgi H. Nagio ir L. Sutemos kūrybą. Programos pradžia 8 val. vak.

Žmogus, nešęs žmogui ir tautai prisikėlimo viltį

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Kunigas Alfonsas Lipniūnas. Redagavo Stasė Vanagaitė-Petersonienė. Chicago: Švėkšniškių draugija, 1985. Spaudė Draugo spaustuė. 16 nuotraukų. 120 psl. Kaina — 5 dol. Gau-nama Drauge.

Kun. Alfonsas Lipniūnas (1905-1945)

Mūsų tarpe dar yra daug tokių, kurie asmeniškai pažino a.a. kun. Alfonsą Lipniūną. (Jis mirė prieš 40 metų — 1945 m. kovo mėn. 28 d., po Stutthofio nacių koncentracijos stovyklos kančių.) Tačiau yra mūsų ir tokių, kurie neturėję joms garbės jo pažinti. Enciklopedinių žinių dėka galime surinkti jo gyvenimo pagrindinius faktus — kada jis gimė, kur jis baigė mokslus ir t.t. Stasės Petersonienės redaguota knyga leidžia mums visiems susipažinti su kun. Lipniūno charakteriu, jo asmenybe, su įvairiomis jo ypatybėmis, kurios yra išlikę jo pažįstamų ir draugų atmintyse.

A. a. kun. Stasys Yla buvo kun. Lipniūno seminarijos laikų draugas. Jis buvo pradėjęs rinkti medžiagą kun. Alfonso Lipniūno monografijai, bet jo paties mirtis 1983 m. šį jo užmojų nutraukė. Tai lyg įpareigoja kitą autorių užbaigti kun. Ylos pradėtą darbą. Šios knygos redaktorė Stasė Petersonienė teigia, jog šis atsiminimų rinkinys neatstos kun. Alfonso Lipniūno

monografijos. Aš teigčiau, kad šis leidinys duoda mums išvargą ir tokį asmenį, kurį jį pažinusieji vadina šventuoju. Įvertinkime šiuos labai asmeniškus ir iš širdies parašytus atsiminimus. Knygą išleido Švėkšniškių draugija Chicagoje; jos tiražas palyginti labai mažas — laimingi bus tie, kurie suspės knygą įsigyti.

Atsiminimai surinkti iš įvairių šaltinių: tai straipsniai iš periodikos bei knygų ištraukos, tai eilėraščiai, tai lyg dienoraščio stiliumi surašyti įspūdžiai. Štai keli pavyzdžiai, kaip labai visokių žmonių gyvenimus palietė kunigas Alfonsas Lipniūnas. Tuometiniai gimnazistai Rimvydas Sidrys ir Pilypas Naru-

tis prisimena kun. Lipniūną kaip rekolęciją vadovą, sugėbantį patraukti ir sudominti ne tik katalikų, bet ir kitų tikėjamų jaunimą, diskutuojant religinius klausimus. Prisimena jį tuometinis literatūros studentas poetas Kazys Bradūnas, kurio viena eilėraščių kun. Lipniūnas citavo savo pamokse. Prisimena jį studentė Stasė Vanagaitė-Petersonienė, kuri su draugėmis rinkdavosi jo bute užkandžiams ir diskusijoms apie tu dienų jaunimo rūpesčius. Julius Kakarieka apibūdina drąsų, rizikos nebįjantį pamokslininką Vilniaus universiteto Šv. Jono bažnyčioje ir Aušros vartuose rusų ir vokiečių okupacijų metais.

Prisimena jį inž. Pilypas Narutis ir a.a. kun. Stasys Yla, kurie kartu su kun. Lipniūnu kentėjo Stutthofio koncentracijos stovykloje. Būdinga, kad šiuose jį prisiminimuose jie patys savęs nemini, nors, žinoma, ir jiems gyvenimas buvo nelengvas. Jie rašo, kaip jie matė fiziškai nusilpusį kun. Lipniūną, ir kaip jis stengėsi jį save nepatraukti dėmesio ar pasi-gailėjimo.

Kun. Alfonsas Lipniūnas savo pamokslus mėgdavo pradėti žiniomis iš kasdienybės. Stasė Petersonienė prisimena jį skaitantį laikraščio iškarpa: „Jaunuolis, 25 metų amžiaus, nusivylęs gyvenimu, ieško gyvenimo draugės“. Kun. Lip-

niūną toks skelbimas labai paveikė. Per pamokslą jis lyg atsakė šiam jaunuoliui: „Jaunuoli, esi tik 25 metų amžiaus... Pirmą tapk vyru, gražink jaunystę į savo sąnarius... Pradėk gyventi gyvenimą su siekais ir troškimais...“ Kun. Alfonsas Lipniūnas mirė, būdamas vos 40 metų amžiaus. Per tą palyginti trumpą gyvenimą jis vis vien daug pasiekė. Jis žinojo, ką kalbėjo tam 25 metų amžiaus jaunuoliui apie gyvenimo siekius.

Leidinio biografinėse žiniose apie kun. Lipniūną rašoma: „Beveik nebuvo sekmadienio, kurį jis nebūtų išvažiuavęs kur nors dalyvauti kongreselyje, šventėje ir pan. Jo pamokslai, pašnekesiai, asmeniniai kontaktai turėjo didelės įtakos to meto katalikų jaunimo sąjūdžiams“. O Kazys Bradūnas parašė: „Vargu ar rastume pastoracinio, visuomeninio ir kultūrinio darbo sritį, kuria kun. Alfonsas Lipniūnas nesidomėjo ir pats vieniokiu ar kitokiu būdu jį veiklon neįsiterpė“.

Pasiskaitykime šį atsiminimų rinkinį. Matykime kun. Alfonsą Lipniūną, kaip jį kiti matė, ir pagerbkime jį kaip Lietuvos šviesulį, didvyrį ir šventąjį. Jis turėjo tiek įtakos ir kitų žmonių gyvenimus, kad knyga perskačius galima pajusti, jog ta jo įtaka ir jo dvasia tebėra gyvos.

Apie „Mankurtą“

(Atkelta iš 3 psl.)

leis j kapines. Net dėl šuns savo, dėl rudžio Zolbarso, juokinga ir apmaudu buvo Burano Jėdėgėjų — ko prisiplakė jis savo gera valia ir kodėl kantriai lūkuriojo, kada jie pajudės toliau? Kam visa tai jam, šuniui? O gal šuo kaip tik ir nujautė, kad blogai bus šeiminkui, todėl ir prisidėjo, kad būtų tokiu momentu greta?

„Aš jums dar kartą aiškinu, draugas pašalietis, čionai įėjimo nėra niekam.“
„Ką reiškia pašalietis — staiga įsiterpė iki tol tylėjęs žentas alkoholis. — Kas pašalietis? Mes pašalietis?“ — tarė jis. Pragertas, glebus jo veidas išraudo, o lūpos pasidarė pilki melsvos.
„Taigi va; nuo kada taip?“ — pritarė jam Ilgasis Edilbajus.

Stengdamasis neperžengti tam tikros leistinos ribos, žentas alkoholis nekėlė balso, o tik pasakė, suprasdamas, kad blogai kalba rusiskai, užsldsdamas ir pataisinėdamas žodžius:

„Tai mūsų, mūs sarozekų kapinė. Ir mes, mūs sarozekų žmonės, turime teisę laidoti čia savi žmonės. Kai čia laidojai labai seniai Naiman Ana, niekas nežinojo, kad bus toks uždaras zonas“.

— „Aš neketinu leistas su jums i gincus — pareiškė j tai leitanantas Tankysbajevas.“

Laidotuvių vilkstinei nelieta kitos išeities kaip pasukti namo. Burano Jėdėgėjus nusprendžia palaidoti Kazangapą Mlakumdy-čapo skardyje, kur jo vaikščiota, prašos ir pats, kad būtų palaidotas šalia. „Ir jeigu tiesa, kad siela po mirties persikelia į ką nors, kam man būti skruzdėle, norėčiau aš pavirsti pėsliu baltuodegiu, kad skraidyčiau kaip ana tas viršum sarozekų ir žiūrėčiau neatpažindamas iš aukštai į žemę savo. Štai ir viskas“.

Laidotuvių apeigos aprašomos labai detalai. Bet Aitmatovui dar rūpi pakartotiniai, kadangi visą laiką galvojo, pasakyti skaitytujui kažką (ko, deja, niekad neaptinkam mūsų prozoj

Lietuvoj):
„O dėl testamento savo aš prisakysiu jauniesiems, kurie atkeliavo čionai su manimi. Pasakysiu aš jiems, kad priesaka savo uždedu jiems — palaidoti mane čia. Va tikrai nematau, kas sukaltas maldą prie manęs. I Dievą jie netiki ir maldų jokių nemoka. Juk niekas nežino ir niekad nesužinos, ar yra Dievas pasaulyje. Vieni sako — yra, kiti sako — nėra. Aš noriu tikėti, kad Tu esi ir kad Tu mano mintyse. Ir kai aš kreipiuosi į Tave maldomis, tai iš tikrųjų kreipiuosi į Tave per save, ir leista man tokią valandą maštyti taip, lyg maštytum Tu pats, Kūrėjau. Čia juk visa esmė! O jie, jaunieji, apie tai ne-galvoja ir maldas niekina. Bet ką jie galės pasakyti sau ir kitiems didžiai mirties valandą? Gaila man jų, kaip suvoks jie save žmogiškąjį slėpiningumą, jeigu nežino, kokiu būdu iškilti mintyse taip, tarsi kiekvienas iš jų staiga būtų taps Dievu? Atleisk man tą šventvagystę. Nė vienas iš jų Dievu netaps, bet kitaip ir Tu nustosi buvęs. Jeigu žmogus nepajęs slaptia įsivaizduoti esąs Dievas, kovojantis už visus, kaip turėtum kovoti Tu už žmones, tai ir Taveš, Dieve taip pat nebus... O aš nenorėčiau, kad Tu išnyktumei be pėdsakų...“

Štai ir visi mano prašymai ir sielvartai. Bet atleisk, jeigu kas ne taip. Aš paprastas žmogus, kaip moku, taip ir galvoju. Dabar užbaigsiu sakyti paskutiniuosius žodžius iš šventų raštų, ir imsi-mės laidoti. Palaimink mus šitam darbui“...

Po pakasynų vilkstinė patraukia namo. Bet Burano Jėdėgėjus dar bando prikaltinti Kazangapą sūnų Sabitzaną vykti pas vietinę vyriausybę, kad grąžintų žmonėm jų senąsias Anos Bejitos kapines, kad nesulygintų jų su žeme. Sabitzanui senio šneka nepatinka:

„ — Tai vis senos pasakos, suprask tu, Jėdike. Čia sprendžiamai pasauliniai, kosminiai klausimai, o mes eisime skūstis dėl kažkokių kapinių... Kam tai reikalinga? Jiems j tai — tft! Be to, vis vien tenai mūsų neleis“.

... Gailėstavo Burano Jėdėgėjus, smarkiai gailėstavo, kad be reikalo pradėjo kalbą, veltui aušino burną. Argi Sabitzanas tas žmogus, j kurį vertėjo kreiptis patarimo bei pagalbos? Turėjo viltį — raštingas, mat išsilavinęs, jam lengviau rasti kalbą su tokiais kaip jis pats. O kas iš to, kad mokėsi jis visokiuose kursuose ir visokiuose institutuose? Galbūt ir mokė jį tam, kad jis pasidarytų

toks, koks pasirodė besąs. Galbūt kažkur yra kažkas, įžvalgus kaip velnias, kuris daug darbo įdėjo į Sabitzaną, kad Sabitzanas pasidarytų Sabitzanu, o ne kuo nors kitu. Juk jis pats, Sabitzanas, pasakojo visokias nesamones apie radiju valdomus žmones. Ateis, girdi, tie laikai! O jeigu jį patį jau valdo per radiją tasai nematomas ir visagalys...“

Ir kuo daugiau galvojo senis Jėdėgėjus apie tai, tuo skaudžiau ir beviltiškiau darėsi nuo tų minčių.

— MANKURTAS tu! Tikrų tikriausias mankurtas! — sušnibždėjo jis, įsirdes, neapkęsdamas ir gailėdamasis Sabitzano“.

Romanas užbaigiamas tuo pačiu priedainiu, kuris kartojamas išilgai pasakojimo:
„Traukiniai tuose kraštuose vis taip pat ėjo iš vakarų į rytus ir iš rytų į vakarus...“

O j šalis nuo geležinkelio tuose kraštuose plytėjo didžiuliai tyr-laukių plotai — Sary Ozeikai, geltonųjų stepių Vidurinės žemės“.

Tarsi autorius norėtų priminti skaitytojui, kad niekas šioj žemėj nepasikeitė ir nepasikeis. Kad planeta pasiruošus visokiom avantiūrom kosmose, bet ne susi-rūpinimui savo pačios vaikais. Tokia prielaida leidžias atspė-jama ir iš dviprasmiškos pasku-tinio skyrelio pabaigos.

„Po keleto dienų iš Kyzyl Ordos atvyko į Buranly-Buraną abi Jėdėgėjus dukters, Sašlė ir Šarapata, su vyrais, su vaikais...“
„...O kur tėvas?“ — paklausė Šarapata.

Darrall Rowader (Don Carlo) Lietuvių operos „Don Carlo“ pastatyme. Nuotrauka Eugenijaus Butėno.

„Dramos konkursas“ Antro kaimo šiemetinėje Indrė Toliuštė, Eugenijus Butėnas, Edvardas premjeroje Chicagoje balandžio 20 d. Iš kairės: Tuskenis, Vida Gilvydienė ir Jūratė Jakštytė.

Šiemetinis pavasaris Antrame kaime

Stipriausia patys Antrame kaimo savybė, tai patys jauni vaidintojai. Visi gerai valdo lietuvių kalbą ir stropiai dirba, sukurdami aiškius charakterius. Gilvydienė ir Vaitkus išskirtinai lankstūs jiems charakteringose rolėse. Sveikinti reikia ir naują Edvardą Tuskenį, kuris ne tik nesiskyrė nuo daugiau scenoj patyrusių kolegų, bet dar prisidėjo prie vieno vaidybinės sėkmės. Be abejo, Algirdas Titus Antanaitis įdėjo daug darbo, lavindamas vaidintojus scenai.

Litūniam su satyrinių škių medžiaga. Kartais sunku suprasti, kodėl antrakaimiečiai pasvečia daug brangaus laiko ir triūso „tušties“, banaliems ir nereikšmingiems škiams. Pvz., pirmo programos daly, du senukai žiūri ir „Playboy“ žurnalą ir bando prisiminti iš savo jaunystės tą svarbų žodį, kurį galų gale prisimena — „bučkis!“ Koks tikslas to škičo? Ką gi jis rodo, arba kaip,

Antras kaimas — 1985. Balandžio 20 ir 21 d. Playhouse salėje. Dalyvauja: Vida Gilvydienė, Jūratė Jakštytė, Indrė Toliuštė, Eugenijus Butėnas, Edvardas Tuskenis, Arvydas Vaitkus ir Romas Stakauskas — svečiai. Sviestas ir garso efektus toarko Jonas Kaunas ir Vincas Lukas, Antro kaimo kolektyvo dailininkas.

pagal antrakaimiečių motyvo, glosto prieš plauką? Arba, koks tikslas programos atidaryme rodyti vyro smunkančias kelnes ar merginų užpakaliukus, apdengtus kelnaitėm su raudonom širdelėm?

Po pertraukos, antrakaimiečiai žvilgtelėjo į tarybinį ir Amerikos lietuvių gyvenimą. Iš aštuonių „Tarybinės kronikos“ škių tik keli praskambėjo įtikinančiai. Kiti tepardė autorių gan naivų savo gyvenimo supratimą. (Sunku tikėt, kad šeimos nariai viens kitam prisieginėtų „draugo“ titulą, tarp savęs kalbėdamiesi:

„Jis sugrįš vakarop. Išvyko rytą į Pašto dėžutę, pas tenykštę vyresnybę. Vis reikalai jam ten kažkokie! Paskui papasakosiu. Bet ko gi jūs stovite? Čiagi jūsų namai, vaikai mano...“

Be abejo, galima šią užbaigą interpretuoti, kaip papildomą pozityvaus herojaus Burano Jėdėgėjus nušėliavimą. Faktiškai jis tokiu ir yra — šviesiu, pozityviu, humanišku. Jokių komunistų nomenklatūristų. Be lygiai taip pat leistina priimti tą sakinėlį „Čiagi jūsų namai, vaikai mano“ kaip bejėgiškumo pripažinimą, išreikštą su karcia ironija. Nes vis dar reikia klabint duris dėl elementariausių, demokratiščių teisių.

SALTINIAI

Aitmatovas, Čingzas. Ilga kaip šimtmečiai diena. Romanas. Iš rusų kalbos vertė Juozas Vaitkus. Vilnius: Vaga, 1983. 334 psl.

Alleg, Henri. Etoile rouge et croissant vert: l'Orient soviétique. Paris, Messidor: Temps actuels, 1983. 263 psl.

Autorius, komunistinio L'Humanité bendradarbis, liaupstina SSSR poli-

tiką tautinių mažumų atžvilgiu. Knygoje surinkti Aitmatovo pasisakymai, ragina mažu tautų rašytojus perimti rusų kalbą kaip „lingua franca“.

Hayward, Max. Writers in Russia, 1917-1978. Edited and with an introduction by Patricia Blake. London: Harvill Press, 1983.

The Modern Encyclopedia of Russian and Soviet Literature, ed. Harry B. Weber. Gulf Breeze, Florida: Academic International Press, 1977.

Z. A. Zhukov-Breschinsky straipsnyje apie Aitmatovą itin kruopščiai atlikta pirmųjų Aitmatovo veikalų apžvalga. Pateikiama taip pat bibliografija. Autorius netaiko Aitmatovo pareidavėliu Maskvai.

Shneidman, N. N. Soviet Literature in the 1970's: Artistic Diversity and Ideological Conformity. Toronto: University of Toronto Press, 1979.

Issamioj apybraižoj apie Aitmatovą, autorius iškelia paradoksa, kad savąja kūryba Aitmatovas įgyvendina stalininį nuostatą, jog sovietinė proza turinti būti socialistinė, bet tautinė savo forma. Viena sąlyga būtų, kad „socializmas“ būtų suprantamas pačia tauriausia prasme.

Svirski, Grigori. A History of Post-War Soviet Writing: the Literature of Moral Opposition. Ann Arbor, Michigan: Ardis, 1981.

p.vz., „Drauge tėti!“ „Drauge žmona!“ ir t.t.). Programa užsibaigė su „Radijo-vidijo“ epilogu, kuriame atsispindėjo mūsų gyvenimas. Tai ir buvo geriausiai pasisekę škičiai, paglostę prieš plauką kai kurias mūsų ydas. Tik gaila, kad ju buvo tiek mažai.

Bet jaunieji žiūrovai, kurie pripildė šeštadienio vakarą salę, atrodė labai patenkinti. Jie juokėsi iš daug ko, kas man atrodė nejuokinga ir neaktuali, kaip pvz., iš keiksmazodžių. (Škičas „Judėjimo bausd“ vien tik susidėjo iš vairuotojos mintyse burnojimo prieš policininką už jai rašomą judėjimo bausdą. Gal jauniems dvikalbiams prasmingu ir juokinga girdėti iš anglų kalbos verstus keiksmazodžius. Vienaip ar kitaip, Antras kaimas turi savo publiką ir jeigu kokybė sprendžiama iš žiūrovų skaičiaus, tai šis vienetas sėkmingai atlieka savo paskirtį.

Nijolė Martinaitytė

Chicago's teatruose Ievutė Žvakių teatre

Pietinėje Chicago dalyje yra du pirmaujantieji miesto teatrai: Chicago universiteto ir Candlelight Dinner Playhouse, 5620 So. Harlem. Čia dabar stato muzikinį veikalą „Evita“, (Ievutė). Libretas Tim Rice, o kompozicija Andrew Lloyd Webber. Tai, gali sakyti, moderniška opera iš Ievos Peroninės gyvenimo. Ji buvo Argentinos diktatoraus Perono žmona, iškilusi iš paprastų scenos darbuotojų į pačią įtakingiausią moterį svame krašte, o gal ir visoj Pietų Amerikoje. Ji buvo aktyvi savo vyro dalininkė, besistengiant kurti aukštesnę socialinę gerovę Argentinoje, ypač būdama populiari tarp neturtingųjų, krašte vadinamųjų „descamisados“ — bemaškinių. Ji mirė vėžiu 1952 m., teturėdama tik 33 m. amžiaus.

Jos gyvenimą ir piliečių nuotakas dabar čia scenoje pavaizduoja apie 30 aktorių ir baletos šokėjų. Vaidinimo slinktis labai gyva, scenoje didelis judrumas ir įvairumas. Gabaus režisieriaus Pullinsi įvesta daug patranklaus išradimų. Statiškų scenų visai nėra. Žiūrovai seka judrų pastatymą su plačiu susidomėjimu. Nuoboduliu nėra vietos.

Aktoriai su plačiu patyrimu, o daugelis ir su aukštu teatrinu išsilavinimu. Mark Jacoby dalyvavęs Pittsburgho ir Metropolitan operų pastatymuose. Brian Lynch, Mark S. Hoebee, Sally Murphy studijas išėję Northwestern universitete kaip ir Paula Scrofano, dar studijavusi ir American muzikos konservatorijoje. Choreografijos vadovas Rudy Hogenmiller yra pavadęs ir filmų pastatymus. Režisierius William Pullinsi už savo sugebėjimus laimėjęs Jefferson premiją. Nuvykusieji į šį spektaklį nesigailės.

J. Pr.

Lietuvių operos „Don Carlo“ II veiksmo 2-ji scena — iš kairės: Rodrigo (Algirdas Brazis), Karalienė Elizabeta (Nerija Linkevičiūtė), Tebaldo (Audronė Gaiziūnienė), Karalius Pilypas (Jonas Vaznelis), aplinkui — operos choro nariai. Nuotrauka Eugenijaus Butėno.